

Բ Ե Ն Ե Դ Ի Կ Տ Ո Ս Ժ Ե .

Վատիկանէն հասնող վերջին լուրերը ծանր կը ներկայացնէին Ս. Քահանայապետին կացութիւնը. Յունուար 22ի հեռագիրը կը գումարէր Բենեդիկտոս ԺԵ. ի մահը:

Կան կորուստներ, որոնք դառն սգով կը համակեն տուններ, քաղաքներ եւ երկիրներ. իսկ այս կորուստն եղաւ համաշխարհական, զոր ողբաց քովանդակ մարդկութիւնն, որուն հասարակաց Հայր եղած էր Հանգուցեալը:

Զէնքի շառաշիններու եւ թնդանօթներու ահաւոր թնդիւններու տակ միջկածուփ էր համակ եւրոպան, երբ կը յանձնուէր Պետրոսի նաւը Բենեդիկտոս ԺԵ. ի ձեռքը՝ ղեկավարելու ամենի ծովուն վրայ դէպի խաղաղութեան նաւահանգիստը (3 Սեպ. 1914):

Համաշխարհային պատերազմին, երբ ժողովուրդներ իրարու դէմ՝ ատելութեան թոյնով մոլեգնած՝ եղբայրասպան նախնիներ կը գործէին, երբ պետութիւններ դէմ առ դէմ՝ ճակատ առ ճակատ կանգնած շահախնդրութեան եւ աշխարհակալութեան բռուն թափով գիրար գգեանելու կ'աշխատէին, երբ քարոյական կարգ եւ քնական օրէնք առաթուր կոխուած՝ սանձարձակ կիրքը կ'իշխէր աղիկամի, երբ հեղինակութիւն եւ իրաւունք լքուած՝ քացարձակ անձնականութիւնն եւ բիրտ ոյժն իրեն ճանապարհ կը հորդէր, ահա այս աղմկեալ ասպարէզին վրայ կոչուած էր լսելի ընել խաղաղութեան ձայնը Բենեդիկտոս ԺԵ.: Խաղաղութիւն եւ սէր եղաւ իւր առաջին բարբառը, խաղաղութիւն եւ սէր աշխատեցաւ արծարծել մարդկութեան սրտերու մէջ եւ խաղաղութիւն եւ սէր եղաւ իւր վերջին կտակը մարդկութեան:

Դիւրին գործ չէր լսելի ընել սիրոյ ձայնն աղմկեալ ականջներուն եւ փոթորկուած սրտերուն: Ինչպիսի՞ արտակարգ ճարտարութիւն եւ զգոյշ քաղաքագիտութիւն կը պահանջուէր համաշխարհային այս հրդեհը մարելու եւ խաղաղութեան միջնորդ հանդիսանալու համար: Հարկ էր մերժենալ կրուող կողմերու, քայց առանց կռուին միջամուխ ըլլալու: Հարկ էր յաղթողին եւ յաղթուողին հաւասարապէս համերաշխութեան ոգին ներշնչել, երկու անհամագգի տարրներ իրարու ձուլել: Մին սաստել եւ միւսը քաջալերել չեզոք հողի վրայ՝ առանց կողմնակալութեան կասկած արթնցնելու: Բայց Բենեդիկտոս ԺԵ. օրուան մարդն էր. կատարած իրաւագիտական ընթացքը եւ վարժած գործնականին մէջ ալ Լեւոն ԺԳ. ի քաղաքագէտ կառավարութեան տակ, գիտցաւ համապատասխանել ժամանակի պահանջներուն: Համարձակ բողոքեց բռնութեան դէմ, ձեռք կարկառեց աղքատին եւ վիրաւորին Սամարացոյ դերին մէջ, երբեւ հայր հասարակաց, գլխով եւ սիրով, առանց ազգի եւ դաւանանքի խտրութեան:

Եթէ Հյաջողեցաւ իրեն բոլորովին խաղաղցնել կրքերն եւ համաճարակ հրդեհին առաջին առնուլ, բայց կարծեց սուրբ վերջին հարուածէն, ինչպեց շատերու աչքէն արցունքի վերջին կաթիլները... ինքն ալ լացաւ շատ մայրերու հետ, եւ ողբաց թշուառներու տառապանքը:

Իւր անչափ մարդասիրութեան եւ հայրական աղեաց առանձին առարկայ եղանակով հայ տարաբախտ ժողովուրդը, այնչափ անկի, որչափ մեծ էր ասոր ցաւն եւ կորուստը: Ոչ միայն լացաւ իւր սրտին խորքը անոր անլուր տառապանաց համար, այլ եւ լսելի ըրաւ հրապարակաւ իւր բողոքի ձայնն անոնց, որոնք “ամենաթշուառ հայ ազգը կորստեան դուռը կը հասցնեն”, Բողոքեց նաեւ առանձին դիմումներով ուր անկ էր, եւ իւր նուիրակներու միջոցաւ ջանաց կարծել անոր աղէտները... Ըսյ՞ ափսոսն ո՛չ ամէն անգամ լիովին յաջողութեամբ:

Մեծ Մարդասիրին եւ հասարակաց հօր այս գործունէութիւնն ընդհանուր գնահատուեցաւ:

Զենք կրնար վերջացնել մեր խօսքը՝ առանց յիշատակելու իր կարեւոր մէկ գործն ալ, որ Եկեղ. Պատմութեան համար ունի մեծ նշանակութիւն: Արեւմտեան Եկեղեցւոյ համար հրապարակ հանեց նա Corpus juris canonici — Կանոնական Իրաւանց մատեանը, ուր ամփոփուած են արեւմտեան Եկեղեցւոյ համար ներկայիս արժող կանոնական Իրաւանց կէտերը: Եթէ մէկ կողմանէ պահպանողական էր այն բառին լաւ իմաստով՝ անցեալին փորձառութեան վրայ հաստատուած ըլլալով, բայց միւս կողմանէ արդիական էր, համապատասխանելով ժամանակին, ուր ամենայն շրջահայեցութեամբ եւ զգուշութեամբ դուրս կը ձգուէր հնացեալը եւ փոխարէն նորը կը մուծուէր: Եւ այն եղանակը, որով առանց աղմուկ պատճառելու եւ հակառակութեանց բախելու այս նոր օրինագիրքը կեանքի մէջ գործնական ընթացք առաւ, քացայայտ նշան է՝ թէ քանի իմաստութեամբ կը շարժէր Բենեդիկտոս ԺԵ. Եկեղեցւոյ կառավարութեան ղեկը:

Այսպէս Բենեդիկտոս ԺԵ. եօթը տարուան կառավարութեան միջոցին՝ թէ եւ տկարակազմ մարմնով, բայց անձնանուիրութեամբ եւ ամենայն տոկունութեամբ բոլորովին իւր պաշտօնին փարած գործեց ի պայծառութիւն Եկեղեցւոյ եւ ի շինութիւն մարդկութեան: Իւր կարճատեւ քահանայապետութեան շրջանին սփռեց ամէն կողմ՝ բարիք եւ օրհնութիւն: Շատ մը տէրութեանց եւ Եկեղեցւոյ մէջ հաստատեց վերստին այն հին բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնք տարիներով եւ ոմանցքով դարերով իսկ խզուած էին: Այսպէս ընթացաւ ամենուրեք եւ ամէնուն հետ խաղաղութեամբ եւ սիրով, եւ շահեցաւ Եկեղեցւոյ բարեկամի եւ թշնամւոյ սրտերը: Մենք կը զգանք այսօր կորստեան մեծութիւնը. բայց կը յուսանք որ ամէն քանի վարդով Աստուած կու տայ իւր Եկեղեցւոյն արժանաւոր Գլուխ, եւ Յաջորդ մը Բենեդիկտոս ԺԵ. Մեծ Բահանայապետին:

Խմբագրութիւն “Հանդիսի”,

1725-71